Culemborg

Kadernota 2024-2027

Inhoud

Inleiding Kadernota 2024-2027 3
Leeswijzer 5
Financieel perspectief 6
Onvermijdelijke beleidsmatige ontwikkelingen 9
01 Programma Bestuur en Ondersteuning 9
02 Programma Veiligheid 9
03 Programma Verkeer, Vervoer en Waterstaat 11
04 Programma Economie 13
05 Programma Onderwijs 15
06 Programma Sport, Cultuur en Recreatie 15
07 Programma Sociaal Domein en gezondheid 16
08 Programma Duurzaamheid 18
09 Programma Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte 19
99 Programma Financiering en Algemene dekkingsmiddelen 22
Bedrijfsvoering 23
Griffie 24
Kaders voor de Programmabegroting 2024-2027 25
Financiële spelregels 28

Inleiding Kadernota 2024-2027

Hierbij bieden wij u de Kadernota 2024-2027 aan. In de Kadernota gaan we in op het financiële perspectief en beschrijven we de opgaven die wij voor de komende tijd zien. De Kadernota is een opmaat naar de meerjarenprogrammabegroting 2024-2027, die in het najaar aan uw raad ter vaststelling wordt aangeboden.

Culemborg is een actieve stad met veel inwoners die graag een bijdrage leveren aan de uitdagingen waar we als samenleving voor staan. Samen met onze inwoners werken we iedere dag om deze stad nog mooier te maken en hebben we oog voor diegene die kwetsbaar zijn. We hebben als raad en college dan ook grote ambities. De afgelopen periode hebben we met uw raad in beeldvormende bijeenkomsten over diverse grote opgaven gesproken, zoals het integraal huisvestingsplan onderwijs, het verduurzamen van onze accommodaties, het speeltuinenplan en zwembad de Waterlinie.
Al deze verschillende opgaven vragen investeringen. Hoe groot die investeringen zijn, hangt af van keuzes die we nog moeten maken. Daarnaast hebben we ook andere opgaven die veel vragen van de gemeentelijke financiën. Voorbeelden zijn het zorgen voor onze kwetsbare inwoners, zorgen voor voldoende en betaalbare woningen en uitvoering geven aan diverse verkeersmaatregelen.
Tegelijkertijd zijn er diverse ontwikkelingen die ervoor zorgen dat er (financieel) onzekere tijden aankomen. Hierdoor weten we dat we genoodzaakt zijn om keuzes te maken.

Onzekerheid over het gemeentefonds
De afgelopen jaren zijn er vanuit het Rijk steeds meer taken bij gemeenten neergelegd en staan wij aan de lat voor grote maatschappelijke opgaven. Voor het uitvoeren van deze taken ontvangen wij van het Rijk via het gemeentefonds financiële middelen. Uit de Voorjaarsnota 2023 van het Rijk blijkt dat gemeenten vanaf 2026 structureel 3 miljard euro minder krijgen. Daarnaast komt er een nieuwe financieringssystematiek om het gemeentefonds te bepalen. Deze systematiek is gebaseerd op het bruto binnenlands product (bbp). Wat dit precies betekent voor de omvang van het fonds is nog onduidelijk maar deze nieuwe systematiek is ongunstig, omdat bepaalde kosten zoals die van de zorg harder stijgen harder dan het bbp. Het is niet mogelijk om de taken te blijven uitvoeren met minder budget. Daarom zetten wij samen met andere gemeenten en de VNG ons ervoor in dat het Rijk het gemeentefonds weer aanvult, zodat wij onze taken kunnen blijven uitvoeren.

Mondiale en politieke spanningen
Door de oorlog in Oekraïne is er een toename van de mondiale economische en politieke spanningen en zijn de prijzen sterk gestegen. Dat zien we terug in de kosten van producten en diensten, de kosten van de uitvoering en de bijdragen van de gemeente aan onze samenwerkingspartners. Op dit moment weten we nog niet of we vanuit het Rijk in voldoende mate gecompenseerd worden en welke effecten dit op de lange termijn heeft.

Krapte op de arbeidsmarkt
We hebben nog steeds last van een krappe arbeidsmarkt en is het lastig om de vacatures in te vullen. Hierdoor blijft het een uitdaging om alle taken die we als gemeente hebben, goed uit te blijven voeren.

In deze Kadernota hebben we ervoor gekozen om een volledige beschrijving te geven van de onderwerpen en werkzaamheden die in 2024 en de jaren daarna op ons afkomen. Wij willen uw raad in positie brengen om uiteindelijk keuzes te maken. Vóór het zomerreces ontvangt u het effect van de meicirculaire voor onze gemeente. Hierin kunt u dan lezen wat ons financieel perspectief de komende jaren is. Vervolgens voeren wij op 7 september 2023 graag met uw raad het integrale gesprek over de diverse grote opgaven. Op basis van dit gesprek en de uitgangspunten zoals verwoord in deze Kadernota, en rekening houdend met de financiële ruimte, formuleert het college

daarna de meerjarenbegroting 2024-2027 en legt deze aan u voor. Op deze manier willen we weloverwogen en binnen de financiële mogelijkheden met elkaar verder bouwen aan de toekomst van Culemborg.

Het college van Burgemeester en Wethouders

Leeswijzer

In de kadernota geeft de gemeenteraad het college kaders mee voor het opstellen van de begroting. In het najaar wordt de begroting door de gemeenteraad vastgesteld. De kadernota zelf is geen begrotingswijziging. Alle voornemens die als kader in de kadernota zijn opgenomen, worden in de begroting financieel verwerkt. Dat is ook de reden dat deze kadernota niet aan alle ontwikkelingen specifieke bedragen koppelt.

De kadernota begint met een overzicht van het financieel perspectief. Dit hoofdstuk geeft in een oogopslag de financiële context van deze kadernota weer. Hiertoe bevat het financieel perspectief een overzicht van de saldi van de meerjarenbegroting op basis van de Voorjaarsrapportage 2023 en het effect van de begrotingen van de GR-en.

In de hoofdstukken daaropvolgend wordt aangegeven welke ontwikkelingen we voorzien vanaf 2023, die in de begroting moeten worden opgenomen. Dit zijn alleen nieuwe ontwikkelingen. Dat betekent dat reguliere taken niet worden beschreven in deze kadernota. Ditzelfde geldt voor het hoofdstuk over de bedrijfsvoering van onze gemeente.

De laatste twee hoofdstukken bevatten een beschrijving van de financiële uitgangspunten die gelden bij het opstellen van onze begroting, zoals de ontwikkelingen van het gemeentefonds, loon- en prijsontwikkelingen en een overzicht van de financiële kaders waarbinnen we onze begroting opstellen.

Financieel perspectief

Onderstaande tabel geeft het financieel perspectief weer bij de aanvang van het opstellen van deze kadernota:

Bedragen x € 1.000	2023	2024	2025	2026	2027
Financieel perspectief begroting 2023-2026	181	853	2.379	-532	-564
Voorjaarsrapportage 2023	-1.962	-1.995	-2.290	-1.835	
Financieel perspectief mei 2023	**-1.781**	**-1.142**	**89**	**-2.367**	**-564**

Financieel perspectief begroting 2023-2026
Het financieel perspectief van deze kadernota begint bij het financieel perspectief van de Programmabegroting 2023-2026. Bij deze begroting is een structureel sluitende begroting voor 2023 gepresenteerd met daarin alle nieuwe ontwikkelingen verwerkt. Ook de ambities vanuit het bestuursakkoord en bijhorende uitvoeringsprogramma 2023 zijn hierin meegenomen. De begroting was hiermee sluitend tot en met 2025.
Vanaf 2026 verandert de normeringsmethodiek van het gemeentefonds waardoor het gemeentefonds niet meer meegroeit, maar is vastgezet. Inmiddels heeft het kabinet een aantal stappen gezet om tegemoet te komen aan de zorgen van lokale overheden. Op Prinsjesdag maakte het kabinet 1 miljard euro vrij voor 2026. Voor Culemborg bedraagt dit 1,4 mln**.** Voor de periode na 2026 presenteerde het kabinet bij de voorjaarsnota een structurele toevoeging van 1 miljard ook voor 2027 en verder.

Voorjaarsrapportage 2023
De structurele effecten vanuit de Voorjaarsrapportage 2023 zijn in beeld. Dit is inclusief de septembercirculaire en decembercirculaire van 2022.

Begrotingen GR-en
De GR-en hebben hun begrotingen aangeleverd. De impact wordt duidelijk na de doorrekening van de verwachte meicirculaire en indexatie van alle overige kosten.

Met dit financieel perspectief is gemeente Culemborg, net als alle ander gemeenten, erg afhankelijk geworden van de compensatie die in de meicirculaire 2023 wordt gegeven.

<u>Prijsstijgingen</u>
Net als in 2023 zullen we in 2024 ook rekening moeten houden met een bovengemiddelde inflatie. We zien dat de energieprijzen dalen, maar de kerninflatie blijft de komende jaren hoog. Kerninflatie wordt gedefinieerd als de prijsontwikkeling exclusief energie, voedingsmiddelen, alcoholhoudende dranken en tabak. Naar verwachting zal de kerninflatie de komende tijd dan ook de belangrijkste opwaartse bijdrage (blijven) leveren aan het inflatiecijfer. Uiteraard speelt hierbij niet alleen de doorwerking van de energiekosten een rol. Voor de kerninflatie zijn bijvoorbeeld ook de loonkosten en niet-energie-invoerprijzen belangrijke factoren.

<u>Loonontwikkeling</u>
De groei van de CAO-lonen is de komende jaren naar verwachting nog steeds hoog. Men verwacht in de marktsector een stijging van 5,2% in 2023 en 4,8% in 2024. Daarmee stijgen de lonen harder dan de inflatie.

Op basis van het CEP raamt het CPB de volgende cijfers:

	2023	2024
- Inflatie (consumentenprijsindex):	3,0%	3,1%
- Cao loon bedrijven:	5,0%	5,0%

Ontwikkeling gemeentefonds

De regering heeft besloten dat het bedrag waarmee de rijksuitgaven aan gemeenten worden verhoogd, vanaf 2026 wordt vastgesteld op 1 miljard euro meer dan in de Miljoenennota van 2022. Per saldo betekent dit dat de uitkering van het rijk aan de gemeenten van 4 miljard daling naar 3 miljard daling gaat. Het wordt dus iets minder slecht. Dit bedrag wordt het "accres" genoemd en bestaat uit twee delen: een deel dat afhankelijk is van het volume en een deel dat afhankelijk is van loon- en prijsontwikkelingen.

Voor het loon- en prijsdeel wordt een gecombineerde index gebruikt op basis van verschillende factoren, namelijk de loonvoet in de overheidssector, de prijsontwikkeling van materiële overheidsconsumptie en de prijsontwikkeling van bruto overheidsinvesteringen. Deze index houdt rekening met de verhouding van 60% loon, 20% consumptie en 20% investeringen. De eerste concrete details van deze aanpassing komen in de meicirculaire van 2023.

Financiering(rente)

Onze investeringen worden veelal gefinancierd met geleend geld. In eerste instantie maken we gebruik van korte financiering (met een maximale termijn van 1 jaar), omdat deze financieringsvorm de afgelopen jaren de minste rentelasten met zich meebracht. Maar als gevolg van de opgelopen inflatie zijn centrale banken wereldwijd verkrappend monetair beleid (renteverhoging) gaan voeren. Ook de Europese Centrale Bank is vanaf juli 2022 haar beleidsrente gaan verhogen en hint op verdere verhogingen: de beleidsrente bedraagt nu 2,5%. Dit zal ook de komende maanden vragen om strategische keuzes voor zowel korte financiering, als de langlopende financiering. Dit zal mede afhangen van onze investeringsvolume en liquiditeitsbehoefte Indien nodig sluiten we langlopende (dus met een looptijd langer dan 1 jaar) leningen af. Bij het opstellen van de begroting voor 2024 zal hiervoor een nieuwe inschatting worden gemaakt en in de ramingen worden verwerkt.

Voorziene financiële ontwikkelingen richting de Programmabegroting 2024-2027

Bij de Programmabegroting 2023-2026 is ook al aangegeven dat we een aantal ontwikkelingen in de toekomst zien die structurele financiële effecten gaan hebben op onze begroting, maar die nog niet precies financieel vertaald konden worden. Het ging om grote projecten zoals integrale huisvestingsplan, verduurzamingsmaatregelen bij accommodaties, inkoopprijzen voor wmo en jeugd, zwembad.
We hebben in deze kadernota alle nieuwe informatie van reeds bekende ontwikkelingen en ook nieuwe ontwikkelingen geïnventariseerd en geactualiseerd en staan hieronder bij iedere programma vermeld. Zoals de beleidskaders vanaf 2024 nu bekend zijn zal dit een forse impact gaan hebben op de begroting 2024 en dan met name vanaf jaarschijf 2027. Dit zal dan ook om keuzes vragen om een gezonde financiële huishouding te houden.

Conclusie

Met alle stijgingen op het gebied van de CAO, prijzen, rente, de kosten van Gemeenschappelijke regelingen en de ontwikkelingen van het Gemeentefonds, is gemeente Culemborg erg afhankelijk van de compensatie in het Gemeentefonds via de meicirculaire 2023.

Als we vooruitkijken krijgen we in de komende jaren ook te maken met aantal nieuwe investeringen en ontwikkelingen zoals het integrale huisvestingsplan, verduurzamingsmaatregelen, nieuwe inkooptarieven voor wmo en jeugd, het zwembad, het speeltuinenbeleid etc.. De financiële impact op de meerjaren begroting is op dit moment nog niet in beeld.

Het financieel beeld is daarmee op dit moment niet compleet genoeg om harde conclusies te trekken als het gaat om de presentatie van het financieel perspectief in de Programmabegroting 2024-2027. Met die gedachte zijn we op dit moment terughoudend met het opnemen van nieuw beleid dat structureel extra kosten met zich meebrengt.

In de kadernota komen een aantal autonome ontwikkelingen aan de orde, een aantal grote onderwerpen waarover de raad op 7 september een integrale afweging maakt en de overige items in deze kadernota. Al deze onderwerpen hebben financiële consequenties. De uitwerking hiervan begeurt in de begroting 2024.

. **Autonome ontwikkelingen (geen keuze mogelijk)**	**Grote onderwerpen, integrale afweging met raad op 7 september**	**Overige items waarvoor voorstellen worden voorbereid.**
Kostenstijging GR-en	Integraal Huisvestingsplan (IHP)	Invoering Omgevingswet /ODR
Kapitaallasten agv stijgende financieringsrente	Duurzaam meerjaren onderhoudsplan (DMJOP)	Inkoop WMO 2024 ev.
CAO 2024	Speeltuinen	Jeugd 2024 ev.
	Zwembad	Overige items genoemd in deze kadernota
	Gemeentelijk Verkeer en Vervoersplan (GVVP)	

Onvermijdelijke beleidsmatige ontwikkelingen

In dit hoofdstuk van de kadernota beschrijven we een aantal ontwikkelingen die meegenomen moeten worden bij het opstellen van de begroting 2024-2027. De ontwikkelingen die in dit hoofdstuk worden beschreven zijn noodzakelijke ontwikkelingen, die mogelijk financiële effecten op de begroting zullen hebben. Deze ontwikkelingen komen voort uit wettelijke verplichtingen, of uit eerder vastgesteld beleid dat op dit moment nog van kracht is. Het is op dit moment nog niet mogelijk om bij iedere ontwikkeling exact aan te geven welke financiële effecten de betreffende ontwikkeling heeft. Dit wordt verder uitgewerkt en duidelijk gemaakt bij het opstellen van de begroting. Door deze ontwikkelingen in de kadernota op te nemen, wordt de gemeenteraad geïnformeerd over welke ontwikkelingen verder uitgewerkt worden in de begroting.

01 Programma Bestuur en Ondersteuning

Wij benutten de creativiteit van de Culemborgers en nemen voor een brede steun en acceptatie zo veel mogelijk samen ingrijpende beslissingen. Voor wat betreft onze dienstverlening ligt voor 2024 de focus op de voortzetting van onze basis op orde brengen en houden.

Burgerzaken (BZ)

2024 staat voor het team Burgerzaken in het teken van de tweede fase van het project “de basis op orde”, dat we in 2023 gestart zijn. Naast het op orde brengen van de personele bezetting, het wegwerken van de achterstanden bij werkvoorraden en de revitalisering van de processen zal in 2024 in het kader staan van effectief en efficiënt werkende digitale (ICT) hulpmiddelen met nog meer aandacht voor het tegengaan van ondermijning.

Klant Contact Centrum (KCC)

Het Klantcontactcentrum is de graadmeter voor de rest van de organisatie betreft telefonische bereikbaarheid en dienstverlening. In 2023 is begonnen met de vervanging van de oude telefooncentrale en het begin van registratie van alle binnenkomende telefonische vragen en bijbehorende rapportages. In 2024 zal er een verfijning plaatsvinden naar aanleiding van de bevindingen van een onderzoek betreft telefonische bereikbaarheid door een externe partij. Er komt hierover een advies en Culemborg wordt door middel van een benchmark vergeleken met landelijke bereikbaarheidsnormen van gemeenten van gelijkwaardige omvang.

Uitvoering participatievisie en -verordening

In december 2022 heeft de gemeenteraad de participatievisie en -verordening vastgesteld. De ambities zijn vervolgens vertaald naar concrete acties.
In 2024 worden volgens planning een aantal acties uitgevoerd waarvoor aanvullende financiële middelen nodig zijn. Zoals het opzetten van nieuwe participatievormen, met bijbehorende communicatiemiddelen, voor jongeren en het doorontwikkelen van de Kinderraad.

02 Programma Veiligheid

In de grote kleine stad Culemborg is en blijft het werken aan een veilige stad een belangrijk thema. Culemborg heeft te maken met grootstedelijke vraagstukken maar de middelen van een kleinere gemeente. We maken tegelijkertijd gebruik van de schaal van onze stad waarin partners elkaar goed weten te vinden. We zijn ambitieus en vasthoudend in onze aanpak en we staan open voor nieuwe ontwikkelingen en methoden. In 2023 stelde de raad het Integraal Veiligheidsplan “De Waarden” en ons lokale Uitvoeringsplan Culemborg vast. Die zijn in 2024 ons uitgangspunt voor het maken van beleid en de uitvoering daarvan. Wij hebben in dit plan prioriteiten benoemd waarop wij, samen met onze partners in het veiligheidsdomein, het verschil willen maken. De prioriteiten zijn: zorg & veiligheid, jeugd, drugs en digitale criminaliteit.

Zorg & Veiligheid
Het verder verbinden van de domeinen zorg en veiligheid is ook in 2024 een belangrijk doel. Preventie, zorg en ondersteuning waar dat kan, een repressieve aanpak waar dat moet. Om de draagkracht in de wijken te versterken en laagdrempelig preventie zorg te bieden aan de kwetsbare mensen in onze samenleving, wordt de GGZ in de wijk geborgd. De pilotfase wordt afgerond en de 'Wijk GGZ' wordt, na evaluatie, onderdeel van het reguliere zorglandschap. De Aanpak Voorkoming Escalatie (AVE) wordt verder uitgedragen en ambtenaren worden getraind binnen het Sociaal Team. We zijn regionaal koploper en werken aan een regionale uniforme wijze van opschaling die herkenbaar is voor ketenpartners, Zorg- en Veiligheidshuis en Meldpunt Bijzondere Zorg. Om maatwerk aan onze kwetsbare inwoners te bieden, rollen we de zogenaamde Doorbraakmethode van het instituut van Publieke Waarde (IPW) verder uit. Ook zoeken we naar beproefde methoden om de maatschappelijke kosten en baten van interventies waar mogelijk beter inzichtelijk te maken.

Jeugd
Wij willen dat onze jeugd gezond en gelukkig opgroeit. We bieden zorg en ondersteuning aan kwetsbare jongeren om te voorkomen dat dit niet lukt. En al helemaal om te voorkomen dat sommige jongeren afglijden naar de criminaliteit. Daartoe zijn we gestart met extra interventies, naast het reguliere aanbod, vanuit het perspectief 'de school als vindplaats'. Daar wordt mee bedoeld dat het opmerken, herkennen en erkennen van problematiek onder andere op scholen plaatsvindt en het overgrote deel van de Culemborgse jongeren op één van onze twee middelbare scholen onderwijs krijgt. Bovenop het reguliere aanbod, zijn we gestart met intensieve begeleiding van jongeren die dat nodig hebben onder de noemer intensief casemanagement (ICM) en de inbedding van jongerenwerk op de VO-scholen. In 2024 maken we deze intensieve begeleiding onderdeel van ons regulier aanbod. De volgende stap is het aanbieden van intensieve begeleiding aan gezinnen waar de problematiek dermate complex is dat dit niet binnen de reguliere lijnen kan worden opgepakt. We willen het reguliere jongerenwerk uitbreiden naar het primair onderwijs. Daarnaast evalueren we samen met onze partners de inzet van onze huidige instrumenten (het jongerenwerk, het schoolmaatschappelijk werk en de inzet van jeugdboa's). En om jeugdcriminaliteit tegen te gaan onderzoeken we daarbij of er extra en specifiek jongerenwerk nodig is dat aanvullend aan het reguliere jongerenwerk opereert. Deze versterking van het jongerenwerk zal bij de begroting leiden tot een extra beroep op middelen.

Drugs
De productie van en handel in drugs speelt een centrale rol in ondermijning. We zetten hier, binnen onze middelen, in op een stevige aanpak. Voor een repressieve en persoonsgerichte aanpak, gaan we samen met de politie en het Openbaar Ministerie aan de slag met een persoonsgerichte aanpak aan de hand van de criminele speelveldanalyse die door de politie wordt ontwikkeld. Als gemeente Culemborg blijven wij de ambitie voortzetten om samen met onze ketenpartners, barrières op te blijven werpen in het tegengaan van drugscriminaliteit. Wij zetten verder in op het bestrijden van criminele drugsnetwerken door de aanpak ter bestrijding van drugscriminaliteit verder te ontwikkelen en daar breed op in te zetten.

Digitale criminaliteit
Digitale criminaliteit is een relatief nieuw fenomeen dat zichtbaar toeneemt. We gaan aan de slag met bewustwording van de gevaren van digitale criminaliteit, vooral bij kwetsbare groepen. Ook willen we de meldingsbereidheid vergroten om zo meer inzicht in aard en omvang van digitale criminaliteit te krijgen waarmee we tot een verder gerichte aanpak komen om het aantal slachtoffers te verminderen.

Gevolgen stikstofmaatregelen

De huidige onduidelijkheid in de stikstofwetgeving heeft effect op meerdere beleidsvelden. Niet alleen voor woningbouw, maar bijvoorbeeld ook voor ondernemers en bijvoorbeeld evenementenvergunningen. Afhankelijk van de ontwikkelingen op nationaal en provinciaal niveau zullen we ons hiernaar moeten richten. De ontwikkelingen worden nauwgezet in de gaten gehouden.

Basis op orde
Beleidsmatig wordt in 2024 de APV herzien als gevolg van de invoering van de omgevingswet enerzijds en anderzijds vanwege aanpassingen op het gebied van veiligheid. Ook maken we onze interne crisisorganisatie robuuster en minder kwetsbaar; onze poule van medewerkers die piket draaien wordt vergroot. Dit leidt tot hogere kosten vanwege trainingen en materialen.

03 Programma Verkeer, Vervoer en Waterstaat

Verkeer, Vervoer en Waterstaat is een breed programma. Met het GVVP en onze verkeersbeleid hebben we voor de komende periode een stevige ambitie neergezet op het gebied van verkeer. Die is bevestigd in het bestuursakkoord. Het GVVP blijft de basis voor de verkeersprojecten die we realiseren. In 2024 gaan we door met de uitvoering van lopende projecten. We starten ook een aantal nieuwe onderwerpen op. De projecten en onderwerpen worden onderstaand kort toegelicht en bij de begroting komen we met een voorstel voor de benodigde budgetten voor 2024.

GVVP projecten in de Stationsomgeving
De uitvoeringsprojecten van het GVVP die een plek krijgen in de stationsomgeving lopen in 2024 en de jaren erna door. Gekoppeld aan de ontwikkeling voor woningbouw en het station als regionale OV-Hub zijn in de ontwikkeling van de stationsomgeving diverse maatregelen opgenomen. Het gaat om de volgende maatregelen:

- De rotonde Beesdeseweg / N320 (ontsluiting P&R) plus de ontsluiting van de OV-hub
- Een interwijkverbinding voor langzaam verkeer
- Het afwaarderen van de Parallelweg Oost
- Een gebouwde P&R aan de westzijde
- De herinrichting van de ovonde – aansluiting Tunnelweg.

Voor deze maatregelen zijn de middelen voorzien, deels uit de gebiedsexploitatie, deels uit subsidies en gemeentelijke middelen die hiervoor gelabeld zijn met het besluit van 9 maart 2023, Bovenwijkse maatregelen Stationsomgeving binnen het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (2023)'. De eerste vier onderdelen worden voor een groot deel uit subsidies betaald. Voor het overige deel, en met name voor de ovonde, hebben we voor de dekking de middelen nodig die vanuit de gebiedsontwikkeling Stationsomgeving beschikbaar moeten komen nodig.

Mobiliteitsconcepten
Vanuit verschillende doelstellingen van de gemeente vinden we de kwaliteit van de openbare ruimte erg belangrijk. Het hoge autobezit in Nederland legt een hoge druk op de inrichting van de openbare ruimte. Door te werken met mobiliteitsconcepten kunnen we onze inwoners faciliteren in hun vervoersbehoefte, zonder dat ieder huishouden twee, of zelfs één eigen auto hoeft te hebben. Samen delen buurtbewoners duurzame vervoersmiddelen als elektrische auto's, (bak)fietsen en mogelijk ook andere middelen. Iedere wijk heeft zijn eigen kenmerken, waardoor de mix van vervoersmiddelen en afspraken voor iedere wijk een beetje anders zal zijn. In de nieuwe wijken Borg en Buiten (Parijsch) en in de Stationsomgeving werken we al met een mobiliteitsconcept. Voor bestaande wijken kan het toepassen van dergelijke concepten de parkeerdruk verminderen. Dat

heeft een positief effect op de openbare ruimte en op de haalbaarheid van nieuwe woningbouwontwikkelingen.

In 2023 wordt de parkeernota voor heel Culemborg herzien. Dat is de voorwaarde om mobiliteitsconcepten in bestaande wijken in te kunnen voeren. Dit moet immers beleidsmatig worden vastgelegd. Vanaf 2024 starten we met het uitwerken van een mobiliteitsconcept voor de binnenstad, als eerste bestaande wijk. Dat doen we met en voor de (bewoners en ondernemers van de) binnenstad. Onderdeel van dit project is het opstellen van een communicatieplan waarin we de mensen kennis laten maken met het nieuwe mobiliteitsconcept. We zetten daarbij in op het stimuleren van deelmobiliteit.

Maatregelen uit het GVVP in onderzoek en voorbereiding
Naast de maatregelen die in de stationsomgeving gerealiseerd worden zijn er ook een aantal maatregelen uit het GVVP die worden onderzocht. Hiervoor is capaciteit gereserveerd in 2024. Het betekent wel dat deze capaciteit niet ingezet kan worden om de woningbouw te versnellen. Er is nog een beperkt budget beschikbaar voor het realiseren van de maatregelen uit het GVVP. Dat budget is niet voldoende voor de maatregelen die nu in onderzoek zijn. Hiervoor zal het college te zijner tijd keuzes voorleggen aan de gemeenteraad.

Dr. Hockesingel en binnenstad entree Zandstraat
In 2024 starten we met de planontwikkeling voor het oplossen van het verkeersknelpunt aan de dr. Hockesingel. Daarnaast is de dr. Hockesingel ook de entree van de binnenstad voor de Zandstraat. Met het regieplan Binnenstad hebben we de ambitie om de entrees van de binnenstad zicht- en beleefbaar te maken. Daar zal ook aandacht voor zijn. Overige functies zullen alleen in aanvulling hierop een plek vinden.

Naast de uitwerking van de fietsstraat Parijsch - centrum zal het realiseren van dit project een substantiële investering van de gemeente vragen. Er is voor het GVVP nog budget beschikbaar buiten de budgetten van de stationsomgeving om, maar dat is niet voldoende om beide projecten uit te dekken. Voor minimaal één van beiden zal derhalve nog alternatieve dekking gevonden moeten worden.

Fietsbrug naar Houten
Op basis van de tracé-verkenning die in 2023 wordt afgerond, nemen de gemeenteraden van Houten en Culemborg, en de GS-sen van beide provincies een besluit over het vervolg. Afhankelijk van dat besluit wordt er in 2024 mogelijk een verdiepend onderzoek uitgevoerd, waarbij we ook op zoek gaan naar financiële dekking.

Bevoorrading Binnenstad
In de historische binnenstad is de bevoorrading vaak een hele uitdaging. Grote vrachtauto's rijden dagelijks ons compacte centrum in om winkels en horeca te voorzien van levensmiddelen en andere voorraad. Er zijn alternatieve manieren om een binnenstad te bevoorraden. In 2024 gaan we in overleg met de ondernemers bekijken welke mogelijkheden er zijn om de bevoorrading in de binnenstad te verduurzamen.

Parkeerbeheer
Medio 2023 is begonnen met een (Europese) aanbesteding, keuze en inrichting van een nieuwe parkeerapplicatie. In 2024 zetten we in om op een transparante en efficiënte manier de parkeergeldenleges veilig te stellen met minder klachten en bezwaren. Transparant qua beleid en efficiënt qua handhaving en minder urenbesteding aan alle bezwaren en klachten.

Beheer openbare ruimte

In 2023 is een begin gemaakt met een professionaliseringsslag bij de buitendienst. Werkgangen zoals het vegen van de stad, het legen van prullenbakken en kolken zuigen zijn gedigitaliseerd. Dat wil zeggen dat er routes ingesteld worden waaruit data gegenereerd wordt. Het doel hierachter is om de efficiëntie te verhogen, het werk eenvoudiger overdraagbaar te maken en beter te kunnen plannen. De implementatie loopt gefaseerd en zal ook in 2024 verder vorm krijgen binnen overige werkgangen. Vanaf 2024 is het hierdoor beter inzichtelijk wat de werkvoorraad is en personeel hierdoor beter in te plannen.

Boomwortels, die op sommige plaatsen door wegen, fiets- en voetpaden heen groeien is ondanks de extra impuls van afgelopen jaren niet geheel opgelost en leiden nog altijd tot onwenselijke situaties in de openbare ruimte. In 2023 maken we opnieuw de balans op wat de totale omvang hiervan behelst en komen we met een plan hoe dit de aankomende jaren gefaseerd op gaan pakken.

Nieuwe beheerplannen – wegen, verlichting, kunstwerken, groen en watertaken.
In 2023 en begin 2024 worden de beheerplannen voor wegen, verlichting, kunstwerken, watertaken en groen vernieuwd. Deze beheerplannen beschrijven onze wettelijke taak op het gebied van het onderhouden – en veilig houden – van onze openbare ruimte. Het gaat niet om extra wensen die uit projecten of participatie komen.
We houden rekening met klimaatverandering en biodiversiteit en met de veranderende eisen, wensen en wetgeving op deze vakgebieden. Ook zien we in de markt dat de prijzen voor materialen en personeel hoger zijn dan enkele jaren geleden en dat de aanbestedingen daardoor minder positief uitvallen. Daardoor zal op deze posten een structurele verhoging van de begroting nodig zijn. Waar mogelijk zullen daarbij keuzes worden voorgelegd. De keuzeruimte zal beperkt zijn vanwege de verantwoordelijkheid van de gemeente om de openbare ruimte veilig en toegankelijk te houden.

04 Programma Economie

Een sterke lokale economie met sociaal ondernemerschap vinden we belangrijk. Ook in 2024 werken we aan een toekomstgerichte economie. Onze inzet is op onderstaande acties gericht en bij de begroting komen we met een voorstel voor de benodigde budgetten voor 2024.

Investeren in bedrijvigheid
We werken de komende jaren aan de grote ontwikkelingen op bedrijventerrein Pavijen in verband met de herontwikkeling van de Stationsomgeving. De visie op Pavijen zal aangeven hoe de aansluiting op de ontwikkeling van de stationsomgeving plaats vindt en hoe Pavijen sterk de toekomst tegemoet kan gaan. In samenwerking met de KCB, bedrijven en pandeigenaren zal in de eerste helft van 2024 zal de visie afgerond worden met een uitvoeringsagenda. We blijven ons ook in 2024 inzetten om zoveel mogelijk bedrijven te behouden voor Culemborg. Bedrijven op Pavijen die plaats moeten maken voor woningbouw helpen we een nieuwe plek te vinden, bij voorkeur binnen Culemborg . Dit gebeurt aan de hand van het Transitie en Transformatie plan (TTP) en persoonlijke gesprekken. Ook denken we mee met bedrijven die een groeibehoefte hebben.

Naast de aandacht voor de bedrijven is er op Pavijen ook steeds aandacht voor de ruimtelijke inrichting en het klimaat. Pavijen is een laag gelegen gebied en kwetsbaar voor wateroverlast. De aanleg van waterberging wordt zoveel mogelijk gecombineerd met de aanleg van natuurvriendelijke oevers en wandelpaden op de beheerkades. De aanleg van wandelpaden is ook een wens vanuit het bedrijventerrein maar was door het ontbreken van geld nog niet uitvoerbaar. De combinatie met de wateropgave geeft die mogelijk wel. Na afronding van het noordelijke deel komt in 2023 gaan we in 2024 door met de overige delen van Pavijen.

Ondernemersfonds

Voor alle economische gebieden (bedrijventerrein, binnenstad, wijkwinkelcentra, buitengebied) is het Ondernemersfonds van belang. Na evaluatie van het overeenkomst met het Ondernemersfonds zal deze in 2024 vernieuwd en definitief vastgesteld moeten worden.

Binnenstad
We voeren de komende jaren aan de hand van het regieplan binnenstad grotere projecten uit om gastvrije entrees van de binnenstad in te richten. Vanaf 2024 gaan we verder met deze projecten als basis voor het economisch klimaat. Daarin kijken we hoe samen met ondernemers en inwoners ook tegelijk de leefbaarheid meegenomen kan worden: bestrating, groen, storende elementen, routes, energiemaatregelen, fiets parkeren. Een afwegingskader voor de ontwikkeling van wonen in de compacte binnenstad (parkeren, klimaatmaatregelen) zal verder uitgewerkt worden.

De samenwerking in de binnenstad zal gaan werken vanuit een juridische basis. De doorontwikkeling van het merk Binnenstad gaat een nieuwe fase in. Alles wat er speelt zal actief in de etalage worden gezet.

De middelen en capaciteit zijn hiervoor beschikbaar gemaakt voor de periode 2022-2024. Middelen komen beschikbaar uit het investeringsprogramma binnenstad, het Ondernemersfonds, onderhoud wegen de Groene Agenda, het Water en rioleringsprogramma 2024 – 2028 en subsidies voor projecten. Voor de periode 2025-2030 moet een financiële meerjarenplanning worden opgesteld met een doorkijk op de periode erna.

Toeristische promotie
In de toeristische promotie zet Culemborg in op regionale samenwerking. Culemborg is sterk met routes maar heeft een tekort aan overnachtingsmogelijkheden. De huidige positieve ontwikkeling van verblijfsrecreatie in regionaal verband zijn daarom van belang voor Culemborg. Daarnaast zet Culemborg actief in op de regionale samenwerking op het gebied van rivierbeleving, gastvrije binnesteden, regiopromotie van de Betuwe en cultuurhistorische landmarks.

Inzet op contacten met bedrijven en visie op Pavijen loopt door
In de voorjaarsrapportage 2023 is er extra capaciteit gevraagd voor de gesprekken met bedrijven en de visie op Pavijen, voor de jaren 2023 en 2024. Deze extra capaciteit is ook in 2024 absoluut noodzakelijk, gegeven bovenstaande opgaven.

Toekomstperspectief voor de agrarische sector
Maatschappelijke ontwikkelingen zoals de opgave om de biodiversiteit te vergroten, stikstofuitstoot te beperken, energie-opwek mogelijk te maken en de waterkwaliteit te verbeteren vragen veel van de agrarische sector. De wijze waarop de overheid daarin ondersteunt, ruimte biedt en in gesprek gaat met de ondernemers is bepalend voor de kansen van de ondernemers en de realiseerbaarheid van de opgaven. Dat vraagt erom niet alleen provinciaal, maar ook gemeentelijk en dichtbij om tijd en aandacht.

De opgave waar al onze ondernemers voor staan zijn groot. Dat geldt voor de ondernemers op Pavijen, waar een deel getransformeerd wordt. Maar ook voor de ondernemers in de binnenstad de wijkwinkelcentra en de agrariërs. Dat vraagt om aandacht van de gemeente. De ruimte om deze aandacht te geven wordt gezocht binnen de formatie. Dat betekent dat die ruimte niet ingezet kan worden.

05 Programma Onderwijs

Goed onderwijs levert een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van iedereen in Culemborg. We blijven aandacht houden voor de verbinding van zorg en onderwijs. Er is in het bijzonder behoefte aan versterking van het sociaal maatschappelijk werk, waar we positieve effecten van zien en een preventieve werking van uitgaat. Bij de komende begroting komen we met een voorstel om de incidentele middelen die we de afgelopen jaren daarvoor hebben ingezet op zowel primair als voortgezet onderwijs structureel te maken. Tevens werken we aan het versterken van het jongerenwerk en Kinderwerk, waarbij we samenwerken met het onderwijs en gebruik maken van “de school als vindplaats”. Goed onderwijs vraagt om adequate huisvesting . Uitvoering van het Integraal Huisvestingsplan is in 2024 één van de belangrijkste ontwikkelingen.

IHP (Integraal Huisvestingsplan)

In 2023 is er met de schoolbesturen onder begeleiding van HEVO een Integraal Huisvestingsplan opgesteld. De opgave is groot om de komende 20 jaar ons onderwijshuisvesting te verduurzamen en voldoende voor nu en de toekomst is een behoorlijke financiële impuls nodig. In Q3 wordt het IHP vastgesteld in de raad, in 2024 zal een uitvoeringsplan IHP vastgesteld worden.

06 Programma Sport, Cultuur en Recreatie

Culemborg is een mooie stad om in te wonen en te werken, maar ook een fantastische plek om je vrije tijd in door te brengen. Om het rijke culturele en verengingsleven te behouden zijn de volgende ontwikkelingen van belang.

Gezond en Actief Culemborg

In 2023 werken we aan een integraal plan voor een Gezond en Actief Culemborg(voortkomend uit het landelijke sportakkoord II, het Gezond en Acties Leven Akkoord (GALA) en de brede SPUK voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis . Dit plan is in gesprek met onze partners in sport, cultuur, onderwijs, zorg en welzijn opgesteld en omvat gedeeltelijk een voortzetting van de activiteiten uit het huidige lokaal sportakkoord en het preventieakkoord. Deze activiteiten worden verder uitgebreid en geprofessionaliseerd (bijvoorbeeld de ketenaanpak valpreventie). Op basis van het herijkt lokaal sportakkoord willen we verder inzetten op versterken van de verenigingsondersteuning. Ook de brede schoolactiviteiten vallen onder dit plan en vragen om een dialoog met de schoolbestuurders. Extra aandacht gaat uit naar een passend beweegaanbod voor iedereen (waaronder beweegzorg in samenwerking tussen sport en zorg) en het versterken van de samenwerking tussen sociaal domein en de zorg (bijvoorbeeld Welzijn op recept). Financieel gezien gaat het bij dit plan om bundeling van bestaande financiële geldstromen. Daar waar sprake is van cofinanciering van rijksmiddelen en gemeentelijke middelen wordt een extra gemeentelijke impuls gevraagd, zoals bij de inzet van combinatiefunctionarissen.

Sport en sportaccommodaties

Culemborg heeft brede en volledige sportaccommodaties die belangrijk zijn voor de toekomstbestendigheid van onze stad. Voor de buitensportvoorzieningen is een plan voor de vervangingsinvesteringen voor de jaren 2024-2027 in de maak. Dit is van belang voor het behoud van onze infrastructuur voor sport. Verder wordt de gemeente eigenaar van zwembad De Waterlinie. Er staan investeringen op stapel voor de maatregelen om corrosie aan te pakken en maatregelen om te verduurzamen. Daarnaast moeten er extra middelen worden gereserveerd voor het uitvoeren van groot onderhoud vanaf 2029. Deze investeringen worden meegenomen in de integrale afweging in september

Cultuur

In 2023 eindigt de eerste uitvoeringsperiode van de cultuurvisie. Een belangrijk resultaat is het plan dat door de podia – Fransche School, Gelderland Cultuurfabriek, Werk aan het Spoel en de Grote Barbarakerk is gemaakt voor een duurzame infrastructuur voor culturele podia. Het plan leidt tot een bloeiend, aantrekkelijk en divers cultuuraanbod op verschillende podia met hun eigen sfeer en identiteit. Met het stoppen van het evenement Culemborg Bijvoorbeeld is er ruimte ontstaan voor een nieuw jaarlijks gesubsidieerd evenement. In oktober is bekend welk evenement de voorkeur heeft van de Culemborgers. Het nieuwe evenement wordt in 2024 voor de eerste keer georganiseerd. Het KEC (Kunsteducatie Culemborg) gaat verhuizen van de Brede School west naar de Gelderlandfabriek. Het onderwijs heeft alle ruimte nodig in het gebouw van de Brede School. Met deze verhuizing worden de lessen vanuit KEC vanaf 2024 gegeven op een culturele én centrale plek in onze stad. In 2024 zullen we samen met onze culturele partners in de stad een plan maken voor een tweede uitvoeringsperiode van de cultuurvisie.

07 Programma Sociaal Domein en gezondheid

Het college werkt aan een Culemborg waarin we omzien naar elkaar. Mantelzorgers, buren, vrijwilligers en verengingen geven elkaar steun. Daarnaast willen we als gemeente naast onze inwoners staan en zorgen we waar nodig voor aanvullende hulp of professionele zorg. Dit geldt ook voor nieuwkomers die we in het kader van de Wet Inburgering opvangen. In 2023 wordt de integrale toegang en de vernieuwde samenwerking in het sociaal team geïmplementeerd. Daarmee zetten we een belangrijke stap voorwaarts. Tegelijkertijd zien we dat steeds meer zorg en ondersteuning lokaal wordt belegd. Dit vraagt om monitoring van de caseload en leidt naar verwachting tot verdere doorontwikkeling van het sociaal team met aandacht voor de relatie met de sociale basis.

De hulp en zorg waar we voor aan de lat staan neemt de komende jaren verder toe. Ten eerste door ontwikkelingen in de samenleving die van invloed zijn op de vraag vanuit inwoners naar de gemeente. De bestaanszekerheid van steeds meer inwoners wordt kwetsbaar, inwoners kunnen niet doorstromen naar een passende woning en onze bevolking vergrijst. Ook is de hulpvraag van jongeren steeds complexer. Hierover hebben we op verschillende momenten, onder meer in de informatienotities over wmo/jeugd, al over geschreven. Ten tweede zijn er verschillende ontwikkelingen, zoals de mogelijk verplichte regionale samenwerking voor jeugd, de hervormingsagenda jeugd en de ambulantisering in de GGZ en Beschermd Wonen, die van invloed zijn op de taak waar we als gemeente voor staan. En ook vanuit het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA) komen aanvullende zorgvragen op de gemeente af.

Bestaanszekerheid
De gemeente heeft slechts een beperkt aantal knoppen om aan te draaien als het gaat om het armoedebeleid. Toch is optimalisatie op verschillende manieren mogelijk: we gaan onderzoeken of we de huidige regelingen ten aanzien van bijzondere bijstand uitbreiden ten aanzien van bijvoorbeeld medische kosten, we onderzoeken in hoeverre we onafhankelijke ondersteuning van Sociaal Raadslieden kunnen bieden en we blijven investeren in informatievoorziening, laagdrempeligheid en toegankelijkheid van de dienstverlening. Daarnaast werken we met onze maatschappelijke partners aan outcomegericht werken, waarbij we beleidsdoelen vertalen naar beleidsindicatoren, zodat we meer zicht krijgen op het resultaat van ons beleid. Het dashboard Armoede en schulden geeft inzicht in de stand van zaken van het armoede- en schuldenbeleid en geeft idealiter ook inzicht in het bereik van de bestaande minimaregelingen.

Verder is er een wettelijke verandering op het vlak van schuldhulpverlening die onze aandacht vraag. Per 1 juli 2023 is de aflostermijn voor het minnelijk traject schuldhulpverlening verkort van 36 maanden naar 18 maanden. Dit vraagt een aanpassing van de werkwijze van schuldhulpverlening vanuit het Sociaal Team Culemborg.

Ouderen
Vergrijzing is een belangrijke maatschappelijke tendens. Het project wonen, welzijn en zorg wordt dit jaar afgerond met aanbevelingen voor vervolg. Hier zullen budgettaire consequenties uit voortvloeien. Voor de groeiende groep ouderen is verder het creëren van ontmoetingsplekken en dagbesteding van belang. Bonvie wordt hiertoe als locatie herontwikkeld. Daarnaast willen we dagactiviteiten onder andere voor mensen met dementie en/of geheugenproblemen in Bonvie (vanaf 2024) en Salaamander (vanaf 2025) gaan uitbreiden. Ook is er dagbesteding voor ouderen met een migrantenachtergrond in ontwikkeling.

Regionale samenwerking
De afgelopen twee jaar heeft in het kader gestaan van een nieuwe inkoop en aanbesteding van maatwerkvoorzieningen Wmo en jeugd. De nieuwe contractering gaat in per 1 juli 2023. We verwachten dat de kosten voor maatwerkvoorzieningen zullen stijgen. Met de nieuwe inkoop is ook een voorstel voor het inrichten van een bijbehorende serviceorganisatie opgesteld om het contractmanagement uit te voeren en naar een hoger niveau te tillen. Daarnaast wordt gewerkt aan een samenwerkingsovereenkomst tussen de zes/acht samenwerkende gemeenten. Deze parallelle ontwikkelingen zullen bij de begroting leiden tot hogere benodigde budgetten.

Hervormingsagenda Jeugd
De Hervormingsagenda Jeugd moet leiden tot verbetering van de hulpverlening en een financieel beheersbaar en duurzaam jeugdstelsel. Met de Hervormingsagenda Jeugd wordt de reikwijdte van de Jeugdwet afgebakend. Om dit op te vangen wordt er gekeken naar de gemeente. Dit vergt een transitie van jeudgzorg naar jeudhulp en meer inzet van algemeen toegankelijke voorzieningen, oftewel een versterking van de sociale basis voor de jeugd. Binnen Culemborg zoeken we hiervoor onder andere de samenwerking met het onderwijs.

Ambulantisering GGZ en Beschermd Wonen
Een andere grote ontwikkeling is de ambulantisering in de GGZ en Beschermd Wonen. Hierdoor blijven er meer mensen met een psychische kwetsbaarheid thuis wonen. De landelijke ambitie is zelfs 30-50%. Deze inwoners hebben ondersteuning op verschillende levensgebieden nodig, zoals inkomensondersteuning, hulp bij crisis, begeleiding, ontmoeting en dagbesteding.

Subsidieprogramma
De hiervoor beschreven ontwikkelingen vragen de komende jaren om een verdere versterking van onze sociale basis. Dit vraagt om een stijging van ons subsidieprogramma. Ook loopt de subsidie die Culemborg voor OZO-verbindzorg (online communicatieplatform waar zorg samenkomt) dit jaar af en zullen we het daarna zelf moeten bekostigen. Daarnaast zal het subsidiebudget moeten stijgen in verband met de hogere cao's en inflatie, waardoor de structurele subsidies meer dan voorgaande jaren geïndexeerd moeten worden. Tot slot willen we een onderdeel "onvoorzien" in het subsidieprogramma opnemen om incidentele subsidies te kunnen dekken, die gedurende het jaar aangevraagd worden.

Culemboogagenda en anti-discriminatie
We gaan de Culemboogagenda actualiseren en betrekken we initiatieven uit de stad voor 2024 en verder. Voor deze uitgewerkte ambitie zullen we in 2024 op basis van een uitvoeringsplan met een budgetvoorstel komen.

08 Programma Duurzaamheid

Culemborg wil in 2024 energieneutraal zijn en bijdragen aan klimaatneutraliteit in 2050. In 2024 staan een aantal ontwikkelingen op de agenda die we hieronder kort toelichten. Bij de begroting komen we met een voorstel voor de benodigde budgetten voor 2024.

Verantwoordelijkheid voor bodem- en leefomgevingskwaliteit
Op 1 januari 2024 treedt de nieuwe omgevingswet in werking. In het Programma Wonen, Stedelijke Vernieuwing en Ruimte wordt deze wet nader toegelicht. Met de ingang van de wet komt de verantwoordelijkheid voor bodem en leefomgevingskwaliteit over van de provincie over naar de gemeente. De ODR voert deze taak uit, maar de gemeente zal hier de regie op voeren. Dit is een nieuwe taak waar geen compensatie tegenover staat.

Gevolgen stikstofmaatregelen
De huidige onduidelijkheid in de stikstofwetgeving heeft effect op meerdere beleidsvelden. Niet alleen voor woningbouw, maar bijvoorbeeld ook voor ondernemers en bijvoorbeeld evenementenvergunningen. Afhankelijk van de ontwikkelingen op nationaal en provinciaal niveau zullen we ons hiernaar moeten richten. De ontwikkelingen worden nauwgezet in de gaten gehouden.

Maatschappelijke urgentie op duurzaamheid en woningbouw
In Culemborg spelen in het ruimtelijke domein twee grote prioriteiten. De (grote) woningbouwopgave en de wens om Culemborg duurzaam te ontwikkelen. Deze opgaven (waarvoor twee programma's worden gemaakt) hebben gevolgen voor alle beleidsvelden binnen de gemeentelijke organisatie. De urgentie maakt dat het noodzakelijk is hierop substantieel de schaarse capaciteit van de gemeente in te zetten.

Programma duurzaamheid
Voor de uitvoering van ons duurzaamheidsbeleid stellen we een integraal programma duurzaamheid op waarin de beleidsvelden energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie, leefomgevingskwaliteit en biodiversiteit worden ondergebracht.
Bestaande uitvoeringsplannen worden samenhangend onderdeel van dit programma. We intensiveren de communicatie over het programma om de zichtbaarheid van het onderwerp in de stad te vergroten. Onderdeel daarvan is ook het zichtbaar maken van de resultaten van het programma door een aantrekkelijke vormgeving van de monitoring. Het werken met een programma maakt het mogelijk om een betere regie te voeren op de keuzes die we maken in onze inzet.

Specifiek voor de energietransitie starten we een participatietraject (mogelijk een klimaatberaad) om een gedragen pakket van maatregelen te vinden, waarmee we de gestelde doelen kunnen halen.

We hebben als gemeente de ambitie gesteld om in 2040 energie-neutraal te zijn. De gemeente heeft hier ook een zelf een verantwoordelijkheid te nemen. Dit heeft effect op vele andere onderdelen van ons werk – en daarmee onze begroting, zoals vastgoed, onderwijshuisvesting, inkoop en onze eigen bedrijfsvoering.

Uitvoeringskosten klimaat- en energiebeleid.
De komende 3 jaar is 1,5 miljoen euro extra budget vanuit het Rijk beschikbaar. Het budget is voor de uitvoeringskosten van de energietransitie. Dit is met name bedoeld voor formatie, onder meer extra capaciteit voor de warmtetransitie en uitvoering van het lokaal isolatieplan.

Netcongestie.
De huidige krapte op het elektriciteitsnetwerk kan vertragend werken in ruimtelijke ontwikkelingen zoals nieuwbouw en uitbreiding bedrijven. Om het elektriciteitsnet toekomstbestendig te maken zal

grootschalige verzwaring van het net moeten gaan plaatsvinden. Hierbij is de verwachting dat in 1 op de 3 straten werkzaamheden moet worden verricht. Op Pavijen worden de mogelijkheden van een alternatief energienetwerk onderzocht. De verwachting is dat de netcongestie tegen 2029 is opgelost door de netbeheerders.

Klimaatadaptatie en klimaatrobuustheid
Klimaatadaptatie is de aanpak van de gevolgen van klimaatverandering. Dat gaat over wateroverlast, hitte, biodiversiteit, droogte en overstromingsrisico. De aanpak van waterlast en droogte wordt bekostigd uit het Gemeentelijk Rioleringsplan/watertakenplan, die van overstromingsrisico door het Rijk. Voor de aanpak van hitte en biodiversiteit moet de gemeente andere middelen aanwenden. De weerbaarheid van onze fysieke buitenruimte zal de komende jaren veel aandacht vragen. De problematiek is per buurt in beeld gebracht, samen met mogelijke oplossingen. In een lokaal uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie zal de uitvoering voor meerdere jaren gepland worden.

Circulaire Bedrijfsvoering
De komende jaren starten we op basis van de eerder vastgestelde startnotitie circulaire economie met een aantal pilots rondom circulaire bedrijfsvoering, waarna de ervaringen worden geïmplementeerd in onze reguliere bedrijfsvoering.

09 Programma Wonen, Stedelijke vernieuwing en Ruimte
Culemborg is in beweging! De woningmarkt staat onder druk, en er zijn verschillende projecten in voorbereiding en uitvoering. Op dit moment levert Parijsch de grootste woningbouwproductie. Dat gaat verschuiven naar de zuidrand van Lanxmeer, (kleinere) facilitaire projecten en de stationsomgeving. Culemborg is ambitieus: we bouwen voor alle doelgroepen en willen met onze woningbouw ook toekomstbestendig zijn. Vierkante meters en medewerkers zijn schaars. We kiezen vaker voor een actieve grondpolitiek om deze doelen te kunnen bereiken. Dat biedt meer kansen, maar vraagt ook om meer sturing.

Met het project Stationsomgeving realiseren we een groot deel van onze doelstellingen op het gebied van woningbouw. We worden ondersteund met subsidies van provincie en Rijk, waardoor deze ontwikkeling mogelijk wordt. Als gemeente investeren we ook zelf substantieel in dit project, en dat is noodzakelijk. Het levert ons ook stevige koppelkansen, want ook voor maatregelen uit het GVVP ontvangen we subsidie vanuit de woningbouwversnelling. Met deze inzet realiseren we dus een vliegwiel voor het realiseren van meer gemeentelijke doelen.
Dit heeft ook tot gevolg dat de reserve grondexploitaties de komende jaren gereserveerd wordt om de dekking voor de risico's in lopende projecten en voor de stationsomgeving te bieden. Hij is dus niet beschikbaar voor andere – nieuwe – keuzes in de stad.

Invoering Omgevingswet
Na jaren van voorbereiding en diverse momenten waarop de inwerkingtreding van de Omgevingswet is uitgesteld is het moment nu definitief. Op 1 januari 2024 treedt de wet in werking. De Omgevingswet bundelt 26 sectorale wetten en beoogt de leefomgevingskwaliteit van Nederland te behouden en te verbeteren. Daarbij is het uitgangspunt dat vergunningverlening sneller, beter en eenvoudiger wordt. De Omgevingswet beoogt ook een cultuuromslag in het handelen van de overheid richting inwoners en ondernemers te maken van 'Nee tenzij' naar 'Ja mits'. De inwerkingtreding heeft gevolgen voor de werkzaamheden van de gemeente (en de ODR). 2024 wordt het eerste jaar waarin we op grond van de Omgevingswet gaan werken aan de besluitvorming over ruimtelijke initiatieven. Op basis van de voorbereidingen hebben we er vertrouwen in dat we de dienstverlening richting inwoners en ondernemers adequaat kunnen voortzetten.

In 2024 zijn alle gemeentelijke werkprocessen aangepast en is daarover breed gecommuniceerd. De verwachting is dat er juist met de invoering van het nieuwe instrumentarium, het digitaal stelsel en participatie door initiatiefnemers nog wel wat kinderziektes zullen opkomen. Daar zullen we op moeten reageren en dus blijvend aandacht aan besteden. In 2024 stellen we de omgevingsvisie vast, en starten we met het maken van ons nieuwe omgevingsplan. Het wijzigen van de gemeentelijke bestemmingsplannen in één integraal omgevingsplan zal meerdere jaren in beslag nemen en impact hebben op onze werkwijze.

Invoering Wet kwaliteitsborging bouw per 1 januari 2024
Dit omvat een verschuiving van de toezichthoudende taak op de naleving van bouwvergunning van omgevingsdienst naar de markt. De wet gaat in delen in: er wordt gestart met de 'kleine' gebouwen. Later volgen ook appartementencomplexen en grotere bedrijfsgebouwen.
De invoering van deze wet heeft gevolgen voor de initiatiefnemers, met name van kleine initiatieven (zoals een bouwvergunning voor een substantiële uitbouw aan de woning, of de bouw van één woning). De bouwtoets wordt vanaf 1 januari door een gecertificeerde, commerciële partij uitgevoerd. De gemeente (ODR) toets of de partij voldoende en juist gecertificeerd is. Er is geen verevening van kosten meer mogelijk, wat betekent dat kleine initiatieven meer zullen gaan betalen voor de bouwtoets. Het heeft ook gevolgen voor de legesinkomsten van de gemeente. Deze gevolgen zijn vanaf 2024 al in de meerjarenbegroting opgenomen. Daar tegenover staat – na frictiekosten – ook dat er minder uren van de ODR nodig zijn voor het afhandelen van een bouwvergunning. De bestemmingsplantoets en bouwtoezicht blijven wel bij de gemeente (en ODR).

Nationale Woon- en bouwagenda
Meer dan voorheen neemt het Rijk regie op de woningbouw. Met de Nationale Woon- en Bouwagenda pakt het Rijk de diverse bouw- en woonopgaven samen, en in samenhang met andere belangen aan. Daarbij kondigt zij ook aan extra financiering te bieden, en strakker te gaan monitoren. Zo wordt gebouwd aan een samenleving waarin het rechtvaardig en prettig wonen is. Deze agenda heeft ook impact voor de gemeente Culemborg, bijvoorbeeld doordat wij onderdeel zijn van de woondeal die in het voorjaar van 2023 is gesloten.

Spreidingswet: voldoende opvangplekken beter verdelen over Nederland
Deze wet gaat naar verwachting in 2024 in en heeft als doel met elkaar te zorgen voor voldoende asielopvang met een evenwichtigere verdeling over het land. Iedere twee jaar worden het aantal noodzakelijke plekken per doelgroep geïnventariseerd, en vergelen met de bestaande, duurzame plekken. De gemeenten hebben de mogelijkheid om vrijwillig extra plekken aan te bieden en krijgen daar een vergoeding voor. Wanneer er niet voldoende plekken beschikbaar zijn, dan krijgen de provincies en gemeenten de taak om de aanvullende capaciteit te verdelen. Het Rijk neemt op dat advies een verdeelbesluit. Bij een onvoldoende evenredig voorstel dan stelt de staatssecretaris het verdeelbesluit zelf vast. Tot die tijd zal de opvang via de provinciale regietafels verdeeld worden.

Voor Culemborg betekent dit een zoektocht naar een oplossing voor de huisvesting van vluchtelingen. In regionaal verband maken we afspraken over welke gemeente welke opgave wanneer en waar oplost. Gezamenlijk zoeken we huisvesting voor:

- Onze reguliere – verhoogde – taakstelling voor de huisvesting van statushouders;
- De huisvesting van alleenstaande minderjarige vluchtelingen (AMV-ers);
- Huisvesting van vluchtelingen uit Oekraine;
- Een locatie van het COA.

Als gemeente werken we samen met vastgoedeigenaren, Kleurrijk Wonen en vluchtelingenwerk om onze verantwoordelijkheid in deze opgave goed en zorgvuldig te vervullen.

Woon-Welzijn-Zorgvisie

Nederland vergrijst en dat geldt ook voor Culemborg. Tussen 2020 en 2040 verdubbelt het aantal 75-plussers. Het beleid is erop gericht dat ze zo lang mogelijk zelfstandig wonen. Tegelijkertijd zoeken we met corporaties en zorgorganisaties geschikte woningen voor statushouders, dak- en thuislozen en voor mensen die uitstromen uit beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Dat alles vraagt om gerichte en op elkaar afgestemde acties op het gebied van wonen, zorg én welzijn. Met de woon-welzijns-zorgvisie willen we de lokale opgaven en urgentie in kaart brengen en deze te vertalen naar ambities, keuzes en uitvoeringsprogramma's voor wonen en zorg.

We zijn aangesloten bij een pilot van Platform 31 om deze visie met onze partners samen vorm te geven. En we koppelen de overgebleven middelen voor Beschermd Wonen – Maatschappelijke Opvang aan deze visie, en zetten deze primair in voor de huisvesting van verschillende doelgroepen, bij voorbeeld arbeidsmigranten en psychisch kwetsbare mensen. In 2024 moeten we onze woon-welzijn-zorgvisie vaststellen.

Ontwikkeling Stationsomgeving
We voeren het bestuursakkoord uit volgens planning. Begin 2024 zal het Masterplan voor de stationsomgeving gereed zijn. De samenwerking met Provincie, Ns, ProRail en eventueel het Rijk voor de ontwikkeling van de OV-Knoop zal een stap verder zijn en leiden tot concrete uitvoeringsprojecten. In 2024 is in de stationsomgeving de transformatie steeds zichtbaarder aanwezig. In de woonvisie is een toetsingskader voor toekomstbestendig bouwen opgenomen, waar we in 2024 in alle (nieuwe) projecten mee werken.

Uitvoering Woningbouwopgave
Het bestuursakkoord volgt de startnotitie woningbouwopgave. In 2024 wordt, wat later dan gepland, de omgevingsvisie vastgesteld. Het verdiepend onderzoek woningvraag en de nieuwe ontwikkelingen op wonen, welzijn, zorg en opvang vluchtelingen zorgen voor nieuwe kaders die landen in de woonvisie. Hiermee, en met de keuzes uit de omgevingsvisie wordt het woningbouwprogramma in 2023 verder afgerond. In 2024 werken we aan woningbouwprojecten volgens een transparante en voorspelbare werkprocessen en documenten en werken we al doende aan de verbetering hiervan. Zo is het ook mogelijk om versnellingsmogelijkheden te onderzoeken en op meer plekken toe te passen, en kunnen initiatiefnemers zichzelf beter voorbereiden.

De uitvoering van de verschillende woningbouwprojecten loopt in de tussentijd gewoon door. Woningbouwprojecten vragen een brede inzet van onze beleidsadviseurs. Het zijn langdurige trajecten waarin communicatie en participatie uiterst belangrijk is. Met de omgevingswet leggen we meer verantwoordelijk bij de initiatiefnemer neer. Om de gemeentelijke doelstellingen te bereiken zijn heldere en goede kaders noodzakelijk. In omgevingstafels toetsen we ontwerpen aan die kaders en denken we mee over hoe het project te realiseren is. Aangezien we werken met een beperkt aantal beleidsadviseurs, is het continue noodzakelijk om keuzes te maken. Wanneer beleidsadviseurs aan andere projecten werken, is die tijd niet beschikbaar voor woningbouw.

Instroom / huisvesting van arbeidsmigranten
Steeds meer bedrijven zijn afhankelijk van arbeidskracht uit andere landen. Het gaat vaak om tijdelijke contracten, en de medewerkers zoeken niet naar reguliere woonruimte. We vinden het van belang dat ook zij een fatsoenlijke woonruimte tot hun beschikking kunnen hebben.
In regionaal verband maken we beleid over de huisvesting van arbeidsmigranten. Met de bedrijven waar substantieel wordt gewerkt door arbeidsmigranten, en de bedrijven die bemiddelen zoeken we naar een centrale oplossing voor de huisvesting van deze doelgroep.

Meerjaren onderhoudsplan spelen

Het areaal speelplekken heeft de aankomende jaren vanaf 2024 extra aandacht nodig vanwege de achterstand in vervangingen. Ongeveer de helft van alle speeltoestellen is meer dan 15 jaar oud, dit komt overeen met de afschrijvingsperiode hiervan. Er is dus sprake van een renovatie-achterstand. Hiervoor is een investeringsplan gemaakt aan de hand van het in 2020 vastgestelde speelbeleid. Binnen dit plan bestaan nog keuzemogelijkheden. Deze keuzes bepalen uiteindelijk wat er aan middelen nodig zijn om vanaf 2024 de achterstanden weg te werken.
Naast de grote van de vervangingsopgave zijn de prijzen van toestellen en de aanleg hiervan aanzienlijk in prijs gestegen waardoor, buiten de omvang hiervan, de investeringen nog hoger zal maken. Deze prijsverhogingen zijn meegenomen in het investeringsplan.

99 Programma Financiering en Algemene dekkingsmiddelen

Vastgoedbeleid
Met het vaststellen van het Accommodatiebeleid heeft de raad in 2022 de richting van het Vastgoedbeleid van de gemeente Culemborg bepaald. Het Vastgoedbeleid volgt namelijk het Accommodatiebeleid op en geeft richting aan de doelstellingen van de gemeente Culemborg als het gaat om het bezit van vastgoed.

Het Vastgoedbeleid gaat over de vraag hoe de Gemeente Culemborg en de gemeentelijke processen met betrekking tot het gemeentelijk vastgoed zijn ingericht. Ook wordt inzichtelijk gemaakt welke soorten vastgoed de gemeente Culemborg bezit en de manier waarop de gemeente Culemborg haar vastgoedportefeuille wil onderhouden en verduurzamen.

Duurzaam meerjarenonderhoudsplan (DMJOP)
In een groot aantal van onze gebouwen is een substantiële investering nodig om de eerder genoemde doelstelling (energieneutraal in 2040) te halen. Voor ons vastgoed stellen we in 2023 een Duurzaam Meerjarenonderhoudsplan (DMJOP) op. Hierin zijn nog keuzes te maken die in september bij de integrale afweging een plaats hebben. Het resultaat van die afweging wordt in de begroting 2024 verwerkt.

Financiering(rente)
Onze investeringen worden veelal gefinancierd met geleend geld. De beleidsrente van de ECB bedraagt nu 2,5% en de verwachting is dat deze nog zal stijgen. Bij het opstellen van de begroting voor 2024 maken we voor de rente een nieuwe inschatting en verwerken dit in de ramingen.

Gemeentefonds
Voor de Programmabegroting 2024-2027 zullen wij uitgaan van de meicirculaire 2023. Qua aantallen houden we rekening met de werkelijke stand per 1 januari 2023 en de te verwachten ontwikkelingen. Voor de herverdeling van het gemeentefonds houden we rekening met de meeste actuele informatie tot begin september.

Bedrijfsvoering

De ambitie voor onze bedrijfsvoering is en blijft dat we door een optimale ondersteuning van onze primaire afdelingen bijdragen aan een betere gemeente voor onze inwoners en ondernemers. Ook verbeteren we continu onze bedrijfsvoering op het gebied van financiën, business control, personeel en organisatie, informatievoorzieningen en facilitaire aangelegenheden. In dit hoofdstuk beschrijven we op welke wijze we werken aan ontwikkelingen rondom bedrijfsvoering.

Wet open overheid (Woo)

Per 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. Deze wet vervangt de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). In de komende jaren zal de gemeente steeds meer informatie actief openbaar maken. Hiertoe is in Culemborg een project opgestart. In de meerjarenbegroting is hiervoor al geld door de gemeenteraad gereserveerd. Als gemeente hebben we voor de implementatie van de Woo middelen ontvangen vanuit het Rijk. In de tweede helft van 2023 wordt een projectplan opgesteld, waarin inzichtelijk wordt gemaakt of de beschikbare middelen voldoende zijn om Culemborg in de komende jaren Woo-proof te maken .

Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv)

De Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) treedt op 1 juli 2024 in werking. Deze wet moet ervoor zorgen dat inwoners en ondernemers via het elektronisch verkeer zaken kunnen doen met de overheid. Om in Culemborg aan deze wet uitvoering te kunnen geven wordt de in 2023 op projectmatige wijze een inventarisatie gemaakt van circa 400 producten en diensten van de gemeente. Vervolgens wordt bepaald voor welke producten en/of diensten vervolgacties nodig zijn om op een digitaal toegankelijke manier te kunnen aanbieden. Ook voor de uitvoering van deze wet zijn vanuit het Rijk middelen beschikbaar gesteld. Na het opstellen van een projectplan kan worden bepaald of de beschikbare middelen afdoende zijn.

Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr)

Op 1 juli 2022 is de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) gewijzigd. Doel van de wetswijziging is om de democratische legitimiteit van GR-en en de kaderstellende en controlerende rol van gemeenteraden te versterken. De gemeenteraden en colleges van de acht gemeenten in de regio Rivierenland en de 11 samenwerkingsverbanden, werken samen aan de implementatie. De planning is dat de maatregelen vanaf 2024 worden doorgevoerd. Hiervoor wordt een besluit gevraagd inclusief eventuele financiële middelen van de gemeenteraden.

Hart voor de Organisatie 2.0

De gemeentelijke organisatie van Culemborg is volop in ontwikkeling. In het najaar van 2022 is het organisatieplan Hart voor de Organisatie 2.0 opgesteld als vervolg op het eerste plan Hart voor de Organisatie dat in 2018 is vastgesteld. In dit plan worden verschillende onderdelen benoemd. Een daarvan is de doorontwikkeling van het planmatig werken (programmatisch, projectmatig werken en het reguliere werk zoveel mogelijk met standaard werkwijzen). In de afgelopen maanden is er een scan gemaakt van waar de organisatie staat. Uit de resultaten van de scan en de aanbevelingen die hieruit voortkomen, blijkt dat er veel werk te verzetten is om het planmatig werken verder te brengen. Dit vereist een visie, een plan van aanpak en een programmamanager die de voortgang borgt en bewaakt. Het aanstellen van een programmamanager is essentieel voor het doen slagen van deze doorontwikkeling. Voor het benodigde budget wordt een voorstel voorbereid en aan de gemeenteraad voorgelegd.

Arbeidsmarkt

De gemeentelijke arbeidsmarkt is krap en volop in Beweging. Dat merken we ook in Culemborg. In de afgelopen 3 jaar wisselde 1/3 van ons personeel. Vacatures die ontstaan door het vertrek van medewerkers zijn niet altijd in te vullen. Ook duurt dit proces langer dan we de afgelopen jaren

gewend waren. Het gevolg hiervan is dat we continu afwegingen maken tussen het faseren van werkzaamheden of het inhuren van tijdelijke capaciteit waar fasering niet wenselijk is. Daarnaast implementeren we een nieuw onboardingsbeleid om nieuw personeel te hechten aan onze organisatie en zetten we ons in om bestaande medewerkers aan ons te blijven binden. Dit doen we onder andere door in te zetten op de onderlinge verbinding (zoals bijvoorbeeld via onze jaarlijkse feestweek) en medewerkers volop faciliteiten te bieden in scholing en ontwikkeling. Culemborg moet een aantrekkelijke werkgever zijn en blijven.

Ontvlechting P&O en financiën
Per 1 september van dit jaar worden de adviseurs van P&O en financiën formeel ontvlochten uit de bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe (BWB). Deze functionarissen vloeien per 1 mei al terug naar onze organisatie. Centrale uitvoeringstaken op beide beleidsterreinen worden blijvend uitgevoerd door medewerkers van de BWB, zoals de personeelsadministratie, salarisadministratie, Arbo en de inhuurdesk.

Bij de ontvlechting van P&O Advies vloeit 1,56 fte terug naar de gemeentelijke organisatie van Culemborg. Er zijn ook financiële effecten van de ontvlechting. Deze levert Culemborg een structureel voordeel op van circa € 40.000,-. Deze gelden worden ingezet om een deel van de personeelslasten te kunnen dekken die nodig zijn om de capaciteit van P&O strategie en advies voor de gemeentelijke organisatie op peil te brengen. Voor de aanvullende middelen wordt in de programmabegroting een voorstel aan de gemeenteraad voorgelegd.

Griffie

Rekenkamerfunctie
Sinds 1 januari 2023 is de Wet versterking decentrale rekenkamers (Wvdr) in werking. Het doel van de Wvdr is om een sluitend, wettelijk stelsel te creëren voor gedegen, onafhankelijk rekenkameronderzoek, ter ondersteuning van de controlerende rol van raden, staten en algemene besturen van waterschappen.

In het kader van deze wetswijziging en daarmee uitbreiding van de onderzoeksbevoegdheden van de Rekenkamer is de landelijke, niet-wettelijke, norm van € 1,- per inwoner naar €1,33 per inwoner gestegen. Gemeenteraden zijn verplicht een lokale rekenkamer instellen. Culemborg onderzoekt met buurgemeenten om gezamenlijk onafhankelijke rekenkamer in te stellen. Indien dit niet mogelijk of wenselijk blijkt moet Culemborg een zelfstandige onafhankelijke rekenkamer voor de eigen gemeente in stellen.

Om de gemeenteraad in 2024 in staat te stellen een keuze te maken, zonder op voorhand door een budget beperkt te worden, wordt een verhoging van het budget in 2024 voorgesteld. Mocht het niet lukken om een gezamenlijke onafhankelijke rekenkamer te realiseren, kan het zijn dat er in de toekomst gevraagd wordt om een hoger bedrag. Dit omdat de overhead kosten voor een eigen rekenkamer waarschijnlijk hoger zijn dan wanneer er met meerdere gemeenten samen wordt gewerkt.

Kaders voor de Programmabegroting 2024-2027

Op basis van deze kadernota wordt een Meerjarenbegroting 2024-2027 opgemaakt en aan de gemeenteraad voorgelegd. Hierin krijgen de ontwikkelingen die in de voorgaande hoofdstukken zijn beschreven een plek. Daarnaast zijn er de zogenaamde algemene (financiële) ontwikkelingen die van invloed zijn op het voorbereiden van de begroting. Hieronder volgen de belangrijkste ontwikkelingen.

Structurele effecten vanuit de eerder P&C-rapportages
Op basis van de jaarrekeninganalyse 2022 zullen wij nagaan welke afwijkingen mogelijk structureel van aard zijn en deze meerjarig verwerken in de begroting, als deze tot op heden nog niet eerder zijn verwerkt.

Gemeentefonds
Zoals al beschreven in het hoofdstuk “Financieel Perspectief”, is het uitgangspunt voor het opstellen van de meerjarenbegroting de meicirculaire, zoals die in het jaar voorafgaand aan het eerste begrotingsjaar wordt uitgebracht. In de meicirculaire geeft de Rijksoverheid een overzicht van de ontwikkeling van het gemeentefonds, de belangrijkste inkomstenbron van de gemeente. Het gebruiken van de meicirculaire voor het opstellen van de begroting, is in overeenstemming met het beleid van de provincie.

Voor de Programmabegroting 2024-2027 zullen wij uitgaan van de meicirculaire 2023 en qua aantallen zullen we rekening houden met de werkelijke stand per 1 januari 2023 en de te verwachten ontwikkelingen. Voor de herverdeling van het gemeentefonds houden we rekening met de meeste actuele informatie tot begin september.

Loon- en prijsontwikkelingen
Bij het opstellen van een begroting is het van belang om ook rekening te houden met de te verwachten ontwikkeling van de lonen en de prijzen. Hier is in het hoofdstuk “Financieel Perspectief” ook al uitgebreid over geschreven.
Dit betekent dat wij bij het opmaken van de begroting 2024 rekening moeten houden met te verwachten loon- en prijsstijgingen. De percentages zullen pas op een later tijdstip reëel bepaald kunnen worden en daarvoor zal ook gebruik gemaakt worden van de verwachtingen van het Rijk dienaangaande. Via het gemeentefonds worden we ook – in elk geval deels – gecompenseerd voor deze ontwikkelingen.

Loonontwikkeling
De huidige cao-gemeenten loopt tot 31-12-2023. Gelet op de hoge inflatie en verminderde koopkracht zullen forse loonstijgingen onvermijdelijk zijn. Indien de feiten beschikbaar zijn bij het opstellen van de begroting 2024-2027 dan houden we daarmee rekening. Mocht er nog geen informatie beschikbaar zijn, dan zullen we een inschatting moeten maken voor de te verwachten loonontwikkeling vanaf 1 januari 2024. Via het accres van het gemeentefonds wordt een compensatie verkregen voor de stijging van de loonkosten als gevolg van de algemene loonontwikkeling.

Compensatie vanuit het Rijk
In de uitkeringen van het Rijk (waarvan de belangrijkste het gemeentefonds is) wordt rekening gehouden met de loon- en prijsontwikkelingen, zoals het Rijk die verwacht en verwerkt. Er is geen directe koppeling tussen de stijging van de cao voor gemeenten en een hogere stijging van het gemeentefonds.

Bijdragen gemeenschappelijke regelingen
Een deel van onze taken hebben wij ondergebracht bij gemeenschappelijke regelingen. Ook

deze regelingen hebben te maken met loon- en prijsontwikkelingen. Om dezelfde activiteiten voor ons uit te kunnen voeren vragen zij een hogere bijdrage. Er is een positieve zienswijze afgegeven voor deze hogere bijdrage maar een negatieve zienswijze voor nieuwe taken / eventuele formatie uitbreiding van desbetreffende GR. De reden is de onzekerheid over onze financiële middelen.

Areaaluitbreidingen
In de huidige meerjarenbegroting is een stelpost opgenomen voor areaaluitbreidingen als gevolg van nieuwbouw. Deze stelpost is afgestemd op de te verwachten uitbreidingen met het aantal woningen en de oppervlakte aan bedrijfsterreinen. Deze areaaluitbreidingen leiden tot nieuwe wegen en nieuwe gebieden waar plantsoenen en dergelijke moeten worden onderhouden. Op basis van de verwachte uitbreidingen wordt deze stelpost meerjarig bijgesteld. Het effect van deze bijstelling wordt in de meerjarenbegroting verwerkt.

Gemeentelijke belastingen en heffingen
Gemeentelijke belastingen volgen normaliter de loon- en prijsontwikkelingen, zodat wij daarmee ook de balans in onze begroting in stand houden. Voor de gemeentelijke heffingen is voor het merendeel het uitgangspunt dat wij een kostendekkend tarief hanteren en dat de loon- en prijsontwikkeling daarmee direct in het nieuwe tarief wordt verwerkt.

Voor de volgende belastingen hebben we specifieke afspraken. Definitieve besluitvorming over de belastingtarieven vindt plaats bij de vaststelling van de belastingverordeningen door de gemeenteraad in december.

Onroerende zaakbelastingen/hondenbelasting
Om de loon- en prijsontwikkeling binnen de gemeente te kunnen volgen, is het gewenst om de belastingopbrengsten jaarlijks navenant bij te stellen.

Toeristenbelasting
Eens in de 5 jaar worden de tarieven bijgesteld op basis van de werkelijke en te verwachten loon- en prijsontwikkelingen. In 2021 is een bijstelling geweest, zodat dit tarief wordt aangehouden.

Leges omgevingsvergunningen
Wij hanteren het principe van kostendekkendheid. Door de wijzigingen als gevolg van de invoering van de Omgevingswet gaat er veel veranderen in het proces van de vergunningverlening, maar ook in de mogelijkheden om leges te heffen. Het is noodzakelijk dat hiertoe keuzes worden gemaakt en die keuzes zijn vervolgens ook bepalend voor het effect op de inkomsten (legesheffing) maar ook op de noodzakelijke uitgaven.

Financiering(rente)
Ten opzichte van vorig jaar is stijgt de rente. Bij het opstellen van de begroting voor 2024 zal hiervoor een nieuwe inschatting worden gemaakt en in de ramingen worden verwerkt.

De doorbelasting van rente aan investeringen en de grondexploitatie is afhankelijk van de werkelijke rentelasten en de percentages worden op basis van de daarvoor opgestelde regels bepaald. De spelregels hiervoor staan in het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en gemeenten (BBV).

Stelposten en onvoorzien
In de meerjarenbegroting worden alleen stelposten opgenomen voor die activiteiten waarvan nog niet concreet is op welke wijze en wanneer de besteding precies zal plaatsvinden. Dat geldt specifiek

voor de voorgenomen vervangingsinvesteringen op de verschillende taakvelden. In de basis zal de vervanging plaats moeten vinden, zodra een actief niet meer geschikt is. De afschrijvingslasten van het ‘oude’ actief kunnen al eerder in de begroting vrijvallen (omdat het actief al is afgeschreven).

Indien wij bepaalde stelposten in het kader van bezuinigingen opnemen, dan worden deze direct gekoppeld aan de taken waarop deze bezuinigingen moeten plaatsvinden. Daarmee wordt dus het totale budget binnen dat taakveld meteen verlaagd en daarmee wordt het bijgestelde financiële kader leidend, zodat deze taakstellingen ook voortdurend de aandacht krijgen.

Voor echte onvoorziene uitgaven is in de huidige meerjarenbegroting een budget opgenomen. Voor het totaal van alle onvoorziene omstandigheden is een budget jaarlijks in de begroting beschikbaar van € 100.000. Dit achten wij voor nu voldoende.

Financiële spelregels

Ons bestuursakkoord stelt als voorwaarde dat we financieel gezond zijn én blijven. Dit betekent een structureel sluitende begroting. Een begroting die bovendien goed uit te leggen (toegankelijk), meetbaar en controleerbaar is.

De Gemeentewet schrijft ook voor dat wij een structureel sluitende begroting moeten opstellen. En dat wil simpelweg zeggen, dat alle structurele lasten gedekt moeten worden door structurele inkomsten.

De provincie ziet erop toe of wij als gemeente aan deze eis voldoen. Daartoe moeten wij onze begroting (voor 15 november) inzenden. Naast het voorschrift van een structureel sluitende begroting gelden er ook nog eisen over tijdigheid van de stukken en een juiste verantwoording via de jaarrekeningen. Een structureel sluitende begroting is een begroting waarbij het eerste begrotingsjaar meteen sluitend is. Onder een structureel sluitende begroting wordt ook verstaan een begroting die weliswaar in het eerste jaar van de meer-jarencyclus niet sluit, maar die binnen de komende vier jaar wel tot een reëel sluitend geheel gaat komen.

In de kadernota maken wij de verkenning naar de toekomst en bij de vaststelling van de programmabegroting wordt dit geconcretiseerd voor het komende begrotingsjaar en wordt ook de doorkijk voor de daaropvolgende drie jaar gegeven.

Wij hanteren de volgende spelregels:

1. Behoedzame en reële ramingen

Alle begrotingsposten (zowel de uitgavenbudgetten als de inkomstenramingen) zijn gebaseerd op de reële verwachtingen bij de betreffende taak of dat product. Voor de bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen betekent dit dat deze in overeenstemming zijn met de bijdragen, zoals die in de vastgestelde begroting van die gemeenschappelijke regeling zijn opgenomen.

Onderdeel van een reële raming is ook dat alle te verwachten kosten (en opbrengsten) inzichtelijk worden gemaakt en dat er dus geen investeringen in nieuwe activiteiten plaatsvinden, waarbij niet alle structurele exploitatielasten in beeld worden gebracht.

2. Structurele uitgaven worden structureel gedekt

Alle structurele uitgaven worden gedekt door structurele inkomsten. Incidentele uitgaven kunnen zowel worden gedekt met incidentele als met structurele middelen. Dat betekent dat voor incidentele uitgaven ook gemeentelijke reserves ingezet kunnen worden.

Voor investeringen, waarop wij moeten afschrijven, is het mogelijk om de afschrijvingslasten te dekken via de reserve kapitaallasten. Dan moet deze reserve bij aanvang het volledige investeringsbedrag bevatten, om dekking gedurende de gehele looptijd te kunnen waarborgen.

3. Integrale afweging

Het gebrek aan middelen noodzaakt tot het maken van duidelijke keuzes. Nieuw beleid en uitbreiding van bestaand beleid is alleen maar mogelijk als daartoe ruimte is. En als die ruimte er is zal goed afgewogen moeten worden welke gewenste activiteiten dan de voorkeur verdienen.

Zulke afwegingen kunnen alleen maar goed plaatsvinden op geëigende momenten, waarbij alles tegen elkaar kan worden afgewogen en ook bewuste keuzes gemaakt kunnen worden.

In onze gemeentelijke cyclus zijn dat de kadernota en de behandeling van de programmabegroting. Daarbij is de rol van de kadernota vooral het stellen van de kaders en het kiezen van de richtingen, terwijl de programmabegroting dan de concrete vertaling wordt, waarbij de laatste ontwikkelingen nog kunnen worden meegenomen. Alleen op die momenten is het mogelijk alle gewenste (nieuwe) activiteiten op een goede en integrale manier af te wegen tegen de beschikbare mogelijkheden.

Dat betekent ook dat bij de andere momenten in de planning- en controlcyclus (de voor- en najaarsrapportage) geen nieuw beleid kan worden ingebracht. En dat deze momenten alleen bedoeld zijn om te monitoren of de uitvoering van het bestaande beleid in de pas blijft lopen met de daartoe beschikbaar gestelde middelen.

4. Risicomanagement optimaliseren

Alle gemeentelijke activiteiten zijn onderhevig aan risico's. Om te voorkomen dat wij plotseling verrast worden met zogenaamde onvoorziene tegenvallers, is het noodzakelijk om in de hele organisatie continu aandacht te hebben voor risicomanagement. En dat niet alleen door de risico's op te sommen en in een paragraaf te zetten, maar ook door concreet te werken aan en met beheersmaatregelen om de risico's in te perken.

5. Opvangen van tegenvallers

Tegenvallers door onvoorziene hogere lasten of lagere baten worden in eerste aanleg binnen het eigen budget (taakveld of programma) opgevangen. Structurele problemen worden ingebracht bij de kadernota en/of begroting voor de integrale afweging. Incidentele problemen worden in eerste instantie zelf opgelost en worden voor de meer brede afweging via de voor- of najaarsrapportage aan de raad voorgelegd.

6. Terughoudendheid bij aanbod van subsidies

Potentieel te ontvangen subsidies zijn alleen aantrekkelijk als deze passen binnen het gemeentelijk beleid. En indien wij dus voor de door ons gewenste nieuwe activiteiten van derden middelen kunnen verkrijgen, dan zullen we daar zeker op inzetten. Als wij gebruik (willen) maken van externe bronnen en bijdragen dan is het ook hier noodzakelijk om het volledige structurele en meerjarige financiële beeld (inclusief de risico's) in beeld te brengen en op basis daarvan keuzes te maken. We moeten geen activiteiten oppakken omdat een derde ons middelen aanbiedt, terwijl wij vervolgens in onze (meer-jaren)begroting er problemen door gaan verkrijgen.